

Język polski to dla mnie czarna magia!

W wielu językach nazwy kolorów bardzo często występują w różnych wyrażeniach i zwrotach idiomatycznych.

Nie inaczej jest w języku polskim. Szczególnie popularnymi kolorami używanymi w tym kontekście są czarny i biały.

Każdy z nas miał kiedyś do czynienia z tematem, z którego nic a nic nie rozumiał, na przykład z matematyki albo... polskiej gramatyki. W tej sytuacji mogę powiedzieć, że taki temat to dla mnie czarna magia. To znaczy coś, czego kompletnie nie rozumiem. A co dla was jest czarną magią? Może przypadki w języku polskim na początku nauki?

Kolor czarny kojarzy nam się z rzeczami negatywnymi. Jeżeli widzę coś w czarnych barwach, to znaczy, że widzę to pesymistycznie, nie mam nadziei ani wiary, że będzie dobrze, że jakiś problem się rozwiąże. Wtedy mogę też powiedzieć, że mam czarne myśli. Natomiast jeśli widzę coś czarno na białym, widzę to jasno i wyraźnie, nie mam żadnych wątpliwości. Kolory czarny i biały kontrastują ze sobą, dlatego łatwo jest zobaczyć na przykład czarne litery na białym tle. Tak więc zdanie: „Czarno na białym widać, że Marek nie kocha Izy” oznacza, że jest to zupełnie jasne, że on jej nie kocha. Po prostu jest to widoczne, oczywiste, jasne dla wszystkich.

Mówiłam, że kolor czarny kojarzy się z czymś negatywnym. Jeśli odkładamy pieniądze na czarną godzinę, to znaczy, że zbieramy je na wypadek złej sytuacji, nieszczęścia, którego się nie spodziewamy.

Czarny kojarzy się też ze śmiercią – jest kolorem żałoby. Czasem, aby oswoić się z tym trudnym tematem, żartujemy sobie z niego. Filmy lub książki, które przedstawiają tragedie w sposób humorystyczny, zawierają czarny humor. Nie wszyscy jednak lubią ten typ humoru.

Kolor czarny opisuje też pewne zjawiska ze świata pracy. Jeśli pracujesz na czarno, to znaczy, że nie masz umowy z pracodawcą i w związku z tym nie płacisz żadnych podatków ani składek ubezpieczeniowych. Co ciekawe, ta część rynku pracy, która gromadzi osoby pracujące na czarno, jest nazywana szarą strefą, nie czarną. Państwo nie ma wpływów z podatków z szarej strefy, bo praca jest wykonywana nieoficjalnie, bez umów. Z kolei czarny rynek to system nielegalnej sprzedaży towarów, na przykład na czarnym rynku można kupić broń

lub narkotyki – na czarnym rynku, a więc poza legalnym, zgodnym z prawem handlem.

Wyjaśnijmy teraz dwa ciekawe wyrażenia, w których kolor czarny łączy się z nazwami zwierząt: „czarna owca” i „czarny koń”. Gdy mówimy o kimś, że jest czarną owcą, mamy na myśli, że ta osoba przynosi wstyd, zachowuje się tak, że psuje reputację grupy, do której należy. Zwykle używamy tego zwrotu w kontekście rodziny. Z kolei czarny koń to osoba lub grupa, która niespodziewanie wygrywa w zawodach lub konkursie. Jeśli mówię: „Nasza drużyna okazała się czarnym koniem mistrzostw”, to znaczy, że nikt nie myślał, że wygra, nie spodziewał się tego, ale jednak tak się stało.

Na koniec zostawiłam wyrażenie, które łączy kolor czarny z jego antonimem – białym. Lubicie czarno-białe filmy albo zdjęcia? Łączy je to, że nie mają kolorów. Uwaga! Nie są biało-czarne, ale właśnie czarno-białe.

Przejdźmy teraz do koloru białego i przeanalizujmy cztery wyrażenia. Byliście kiedyś na polskim weselu?

Wesele to impreza, którą robią państwo młodzi. W Polsce bardzo często bawimy się na weselu do białego rana, to znaczy do pierwszych godzin poranka, kiedy robi się widno.

Inne wyrażenie z tym kolorem to „biały kruk”. Kruk to gatunek ptaka, ale w naturze ten ptak jest czarny! A więc „biały kruk” to synonim czegoś, co jest rzadkie, prawie niespotykane, bardzo trudno to zobaczyć lub znaleźć. Najczęściej mówimy w ten sposób o książce, na przykład: „Ta encyklopedia to biały kruk, nie ma jej już w księgarniach”. W następnym wyrażeniu – biała plama – wcale nie chodzi o plamę z mleka! Biała plama to coś, co nie jest wyjaśnione, jest sekretem. To coś tajemniczego, czego na przykład brakuje do rozwiązania jakiejś zagadki. Gdy mówimy: „W tej historii jest wiele białych plam”, chcemy powiedzieć, że jest w niej dużo tajemnic.

Kolejny idiom z kolorem białym to „dostać białej gorączki”. Co to znaczy? Jeśli zalałeś klawiaturę nowego, bardzo drogiego laptopa siostry herbatą, nie zdziw się, jeśli dostanie ona białej gorączki, to znaczy bardzo się zdenerwuje, wścieknie.

Inne kolory też mają swoje miejsce w języku, na przykład zielony. Gdy w pracy czekam na akceptację szefa w sprawie nowego projektu i wreszcie ją dostanę, mogę powiedzieć, że „dostałem zielone światło”. Na drodze zielone światło pozwala samochodom jechać, a pieszym iść.

W innych sytuacjach życiowych jest podobnie, a więc mając zielone światło, możemy działać, pracować, robić coś, iść.

Czasami jednak nie wiem, w którą stronę iść dalej z projektem. Mimo że mam już zielone światło, to jednak nie mam zielonego (albo bladego) pojęcia, co dalej z tym zrobić. To znaczy, że kompletnie nie wiem, co dalej.

Jeśli jednak kolega z pracy doskonale poradził sobie z podobnym projektem, ja mogę zzielenieć z zazdrości, to znaczy bardzo mocno zazdrościć mu sukcesu. Jest to raczej książkowy zwrot i nie używamy go zbyt często w języku mówionym.

Możemy metaforycznie zzielenieć, a dosłownie zaczerwienić się. Czerwienimy się, gdy się wstydzimy. Wtedy nasze policzki stają się lekko czerwone. Gdy zaczerwienisz się bardzo mocno, jesteś czerwony jak burak!

Posłuchajcie teraz o idiomach, których bohaterem jest kolor różowy. Jeden z często używanych zwrotów to:

„nie jest różowo”. Gdy w moim życiu nie jest różowo, to znaczy, że nie jest dobrze, mam problemy, dzieje się coś złego. Natomiast jeśli patrzę na świat przez różowe okulary, to znaczy, że jestem niepoprawnym optymistą lub niepoprawną optymistką, czyli widzę wszystko tak optymistycznie, że aż nierealnie.

Kolejny idiom to: „myśleć o niebieskich migdałach”.

Jeśli nie mogę się skupić, czyli skoncentrować, moje myśli płyną w inne miejsce, gdzieś daleko, to znaczy, że myślę o niebieskich migdałach, czyli fantazjuję nie wiadomo o czym.

Błękitny to odcień niebieskiego. Występuje on w idiomie „błękitna krew”. Osoba, która ma błękitną krew, oczywiście metaforycznie, ma arystokratyczne pochodzenie, a więc jest inna od „zwykłych ludzi”.

Wspomnę o jeszcze jednym ciekawym wyrażeniu potocznym – czy wiecie, czym są „żółte papiery”?

To dokumenty, które potwierdzają, że ktoś ma chorobę psychiczną.

Na końcu powiedźmy jeszcze o wyrażeniu „na szarym końcu”. Zdanie: „Ewa dobiegła do mety na szarym końcu” oznacza, że dobiegła jako ostatnia, na samym końcu, nie było już nikogo za nią.

Na dziś to wszystko. Zapraszamy do wysłuchania następnego odcinka naszego podkastu!

Ćwiczenia

1 Proszę zastąpić podane zwroty i wyrażenia odpowiednimi idiomami.

To **oczywiste (1)**, że nasz nowy kontrahent nie jest rzetelnym partnerem w biznesie. Nie dotrzymał terminu płatności, a my musieliśmy już od wystawionych faktur zapłacić VAT. Klient przestał też odbierać od nas telefony. Szef **naprawdę się wścieka (2)**. Ale kto mógł przewidzieć, że sprawy tak się potoczą? Na początku współpraca szła jak z płatka. Klient właściwie nie wnosił żadnych uwag i sprawnie zatwierdzał wszystkie realizacje. Przy ostatnim projekcie było jednak inaczej. Na początku przysłał nam niepełną specyfikację. Potem ociągał się z podpisaniem umowy, ale o tym **zupełnie nie wiedzieliśmy (3)**. Szef jak zwykle **zaakceptował projekt (4)** i kazał nad nim pracować w normalnym trybie. W końcu nie był to pierwszy projekt, który robiliśmy dla tego kontrahenta. Siedzieliśmy nad zleceniem **do wczesnych godzin rannych (3)**, żeby zdążyć w terminie. Przesłaliśmy klientowi wszystko na czas, ale on już nie odezwał. Teraz sprawą zajmuje się windykator, który pomaga nam ściągnąć dług. Na pewno **nie jest to komfortowa sytuacja (6)**.

1.
2.
3.
4.
5.
6.

2 Proszę uzupełnić zdania poprawnymi formami wyrazu *czarny*.

1. Janek nie lubi humoru, jego zdaniem śmierć to niesmaczny temat do żartów.
2. Czy musisz wszystko widzieć w barwach? Nie zamartwiaj się! Wszystko się ułoży.
3. Odkładam pieniądze na godzinę — dzięki temu czuję się spokojniejszy.
4. Hubert jest owcą w rodzinie — jest uzależniony od hazardu i alkoholu.
5. Uwielbiam-białe filmy z klasyki kina takie jak „Pół żartem, pół serio” czy „Rzymskie wakacje”.

Język polski to dla mnie czarna magia!

Odpowiedzi do ćwiczeń

1. Czarno na białym widać, że / Widać czarno na białym, że, 2. dostaje białej gorączki, 3. nie mieliśmy zielonego pojęcia / nie mieliśmy bladego pojęcia, 4. dał nam zielone światło (do rozpoczęcia projektu), 5. do białego rana, 6. nie jest różowo
2. 1. czarnego (dopełniacz), 2. czarnych (miejscownik), 3. czarną (biernik), 4. czarną (narzędnik), 5. czarno- (biernik)